15/02/2019

“Γιατί η στάση του μετανοούντος είναι το «κλίνειν τα γόνατα”

/ Γνώμες

Μητροπολίτης Προικοννήσου Ιωσήφ

Κατά την «έσχατη» και «μεγάλη» και «σωτήρια» ημέρα της Πεντηκοστής, κατά την οποία μας αποκαλύφθηκε και προσκυνούμε και δοξάζουμε το μέγα μυστήριο της Αγίας και Ομοουσίου και Ζωοποιού και Αδιαιρέτου και Ασυγχύτου Τριάδος, του Ενός και Μοναδικού Θεού, του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος, αμέσως μετά την πανηγυρική Θεία Λειτουργία, τελούμε τον «Εσπερινό της Γονυκλισίας», κατά τον οποίο ψάλλουμε ύμνους αφιερωμένους κατ' εξοχήν στο Πανάγιο Πνεύμα, το τρίτο Πρόσωπο της Τρισηλίου Θεότητος, που είναι «φως και ζωή και ζώσα πηγή νοερά. Πνεύμα σοφίας, Πνεύμα συνέσεως, αγαθόν, ευθές, νοερόν. ηγεμονεύον, καθαίρον τα πταίσματα, Θεός και θεοποιούν, πυρ εκ πυρός προϊόν, λαλούν, ενεργούν, διαιρούν τα χαρίσματα».

Αμέσως μετά την «Είσοδο» του Εσπερινού, κι αφού ψαλεϊ το «Φως ίλαρόν» και το πανηγυρικό
Μέγα Προκείμενο «Τις Θεός Μέγας ως ο Θεός ημών; Συ ει ο Θεός, ο ποιών θαυμάσια μόνος!» σε ήχο βαρύ, μεγαλόπρεπο, αντάξιο του νοήματος και του μηνύματός του, ο Διάκονος μάς καλεί, κλήρο και λαό. να γονατίσουμε και ν' απευθύνουμε στον Θεό γονυπετείς λόγο ικεσίας: «'Έτι και έτι. κλίναντες τα γόνατα, του Κυρίου δεηθώμεν».

Από τη λαμπροχαρμόσυνη αγία ημέρα του Πάσχα μέχρι και σήμερα, η γονυκλισία ήταν απαγορευμένη. Σύμφωνα με τους Ιερούς Κανόνες, και για να υπογραμμίζεται το χαρούμενο και σωτήριο μήνυμα των αναστάσιμων βιωμάτων της Εκκλησίας, η προσευχή των Ορθοδόξων γίνεται «ορθοστάδην». Σε όρθια δηλαδή στάση, και όχι με γονυκλισία. Όμως την ώρα τούτη το «ορθοστάδην» παραμερίζεται, όχι μόνο για να χαιρετίσουμε θεοπρεπώς το Πανάγιον Πνεύμα «δι' ου Πατήρ γνωρίζεται και Υιός δοξάζεται, και παρά πάντων γινώσκεται μία δύναμις. μία σύνταξις, μία προσκύνησις της Αγίας Τριάδος», μα και για να πούμε κατά πως ταιριάζει σε παραστρατημένους, όπως είμαστε όλοι μας. χωρίς εξαίρεση, το «ημάρτομεν!», και να ζητήσουμε το έλεος του Θεού, την άφεση, την κάθαρση, τη συγγνώμη.

Τη γονυκλισία την ονομάζει ο λαός μας και «μετάνοια». Γιατί η στάση του μετανοούντος είναι το «κλίνειν τα γόνατα». Κάτω τα γόνατα, κάτω και το πρόσωπο, σημαίνει απλούστατα: «Θεέ μου, βρίσκομαι κάτω. Είμαι πεσμένος. Έχω καταντήσει «γη και σποδός». Σήκωσέ με. Ανάστησέ με. Σώσε με!...». Έτσι, σήμερα που ήρθε στον κόσμο ο Παράκλητος. το Πνεύμα της Αληθείας το «καθαίρον τα πταίσματα», καλούμαστε να πάρουμε στάση *(όχι μόνο σώματος, μα και ζωής!)* μετανοούντος:

«Έτι και έτι, κλίναντες τα γόνατα, του Κυρίου δεηθώμεν».

Στην Κρήτη λένε οι παλαιότεροι: «Και στην κορυφή τού βουνού να βρεθείς τούτη την ημέρα ολομόναχος, θα πρέπει να γονατίσεις και να κάμεις τον σταυρό σου». Και κρύβουν τα λόγια τούτα την αίσθηση της πραγματικής μετοχής στη ζωή του Ενός Σώματος της Εκκλησίας, ανεξάρτητα από εξωτερικές συνθήκες. Την αίσθηση της εν Θεώ τω εν Τριάδι οργανικής ενότητος των πιστών, όπου κι αν οι συγκυρίες της ζωής τους θέλουν να βρίσκονται... Και γονατίζει ο πιστός όπου κι αν είναι: Στην εκκλησία του, στο σπίτι του ή στο νοσοκομείο, αν είναι άρρωστος, στο πλοίο του, αν θαλασσοπορεί, στο βουνό, στον κάμπο, στη στάνη, στο δάσος, στην ξενιτιά· στο κάτεργο, στη φυλακή... Όπου βρίσκεται!

«Έτι και έτι, κλίναντες τα γόνατα, του Κυρίου δεηθώμεν».

Η πρώτη Ευχή της Γονυκλισίας απευθύνεται στον «Άχραντο, αμίαντο, άναρχο, αόρατο, ακατάληπτο, ανεξιχνίαστο, αναλλοίωτο, ανυπέρβλητο, αμέτρητο, ανεξίκακο Κύριο», τον «Πατέρα του Κυρίου και Θεού και Σωτήρος ημών Ιησού Χριστού» και Τον παρακαλεί, με μόνο συνήγορό μας τη δική Του «συμπάθεια», να μας δεχθεί καθώς προσπέφτουμε ενώπιον Του μετανοημένοι και φωνάζοντας το «ημάρτομεν!». Του θυμίζει πως από τη μήτρα της μητέρας μας ήδη, Αυτόν μονάχα είχαμε για Θεό μας, αλλά, επειδή τη ζωή μας τη χαραμίσαμε στη ματαιότητα, μείναμε γυμνοί από τη βοήθειά Του και δεν έχουμε λόγια για ν’ απολογηθούμε. Όμως παίρνουμε θάρρος από τους οικτιρμούς Του και κράζουμε: «Αμαρτίας νεότητος ημών και αγνοίας μη μνησθής, και «εκ των κρύφιων ημών καθάρισον ημάς». Του ζητά, πριν βρεθούμε πίσω στο χώμα, σ’ Αυτόν να μάς αξιώσει να επιστρέψουμε! Να ζυγομετρήσει τις αμαρτίες μας με τους οικτιρμούς Του και ν’ αντιπαραθέσει την άβυσσο των οικτιρμών και του ελέους Του στο πλήθος των πλημμελημάτων μας! Να μας ρύσει από την αβάσταχτη τυραννία του διαβόλου! Ν’ ασφαλίσει τη ζωή μας μέσα στους άγιους και ιερούς Του νόμους και να μας συνάξει όλους στη Βασιλεία Του. Και καταλήγει ικετευτικά: «Δος συγγνώμην τοις ελπίζουσιν επί Σε... καθάρισον ημάς τη ενεργεία του Αγίου Σου Πνεύματος».

Πρόκειται για προσευχή «αντρίκια»! Εξομολογητική, χωρίς προσπάθειες άσκοπης δικαιολογίας ή αποποιήσεως ευθυνών. «Ημάρτομεν!» «Αμαρτίας νεότητος ημών και αγνοίας μη μνησθής!» «Εκ των κρυφίων ημών καθάρισον ημάς!» «Δος συγγνώμην τοις ελπίζουσιν επί Σε!» Δεν είναι λόγια αυτά! Είναι βέλη που σαϊτεύουν την πατρική καρδιά του Ανεξίκακου και Πολυέλεου και Φιλάνθρωπου Θεού!...

«Έτι και έτι, κλίναντες τα γόνατα, του Κυρίου δεηθώμεν».

Η δεύτερη Ευχή απευθύνεται στον Κύριο ημών Ιησού Χριστό, το «απαύγασμα του Πατρός», τον «της ουσίας και της φύσεως Αυτού απαράλλακτον και αμετακίνητον χαρακτήρα», την «πηγή της σωτηρίας και της χάριτος» και Του ζητά να μας ανοίξει Αυτός, ο «διδούς ευχήν τω ευχομένω», τα αμαρτωλά μας χείλη και να μας διδάξει «πώς δει και υπέρ ων χρη προσεύχεσθαι» – ρεαλιστική παραδοχή πως χωρίς Αυτόν «δι' Ου τα πάντα» *(Εβρ. 2: 10)*. ούτε να Τον ζητήσουμε μπορούμε, ούτε να Του ζητήσουμε τα συμφέροντα ξέρουμε. Κι αφού Του δηλώσει με ταπείνωση πως περιμένουμε η ευσπλαχνία Του να νικήσει το «μέτρο πλήθος των αμαρτιών μας, Του λέει πως με φόβο θείο στεκόμαστε μπροστά Του, έχοντας ρίξει την απελπισία της ψυχής μας μέσα στου ελέους Του το πέλαγος, και Του ζητάει για λογαριασμό μας: «Κυβέρνησόν μου την ζωήν... και γνώρισόν μοι οδόν εν η πορεύσομαι». «Το Πνεύμα της Σοφίας Σου, χάρισε στη σκέψη μου, Πνεύμα συνέσεως δώρησαι στην «αφροσύνη» μου. Τα έργα μου ας τα κατευθύνει πνεύμα θεοφοβίας. Πνεύμα εύθές και ηγεμονικό μη μου στερήσεις, για ν' αξιωθώ, με του Αγίου Πνεύματος την καθοδήγηση, να εργάζομαι τις εντολές Σου και πάντοτε να νιώθω την παρουσία Σου». Και κορυφώνει: «Την Σην ικετεύω αγαθότητα. Όσα ηυξάμην απόδος μοι εις σωτηρίαν». για να Του υπογραμμίσει πιο κάτω πως Αυτός είναι η μοναδική μας ελπίδα, παρά τις αμαρτίες μας: «Σοι γαρ μόνω αμαρτάνομεν, αλλά και Σοι μόνω λατρεύομεν ουκ οίδαμεν προσκυνείν Θεώ αλλοτρίω, ουδέ διαπετάζειν προς έτερον Θεόν τας εαυτών χείρας». Κι αυτός ο τονισμός ότι Αυτός είναι ο μοναδικός μας Θεός, το μοναδικό μας, δηλαδή, και έσχατο καταφύγιο, θέλει -αν μπορούμε να το πούμε έτσι *(χωρίς, πάντως, ασεβή διάθεση)*– να κινήσει το φιλότιμο του Θεανθρώπου να μας δώσει χέρι βοηθείας, να μας χαρίσει την άφεση και τα προς σωτηρίαν αιτήματα, δεχόμενος τη γονυκλισία και την προσευχή μας, «ως θυμίαμα δεκτόν, αναλαμβανόμενον ενώπιον της υπεραγάθου Βασιλείας Του»,

Είναι και τούτη η ευχή μια προσευχή τολμηρή. «Σοι μόνω αμαρτάνομεν, άλλα και Σοι μόνω λατρεύομεν». Δεν ξέρουμε να προσκυνούμε ξένον θεό, ούτε να υψώνουμε χέρια ικετευτικά σ' άλλον θεό έξω από Σένα! Ομολογία πτώσεως, φθοράς, εξαχρειώσεως, έσχατου κινδύνου! Αλλά ταυτόχρονα και ομολογία πίστεως, θεοφοβίας, ζωντανής ελπίδας σ' Αυτόν που είναι «η ελπίς πάντων των περάτων της γης» *(Ψαλμ. 64: 6)*, και αγάπης λατρευτικής γι' Αυτόν που «πρώτος ηγάπησεν ημάς» *(Α' Ιωάν. 4: 19)*. Προσευχή δίχως φαρισαϊσμούς κ' υποκρισίες. Σωστό ξέσπασμα αληθινά ορθόδοξης καρδίας!...

«Έτι και έτι κλίναντες τα γόνατα, του Κυρίου δεηθώμεν».

Ακολουθεί η τρίτη Ευχή, που απευθύνεται κι αυτή στο δεύτερο Πρόσωπο της Υπερουσίου Τριάδος, που είναι «η ανεάως βρύουσα ζωτική και φωτιστική πηγή. η συναΐδιος του Πατρός δημιουργική δύναμις, ο πάσαν την οικονομίαν διά την των βροτών σωτηρίαν υπερκάλλως πληρώσας» *(Η πηγή που πάντοτε κι ασταμάτητα αναβλύζει ζωή και φως, η δημιουργική Δύναμη που είναι αιώνια όπως ο Πατέρας. Εσύ π[ου εκπλήρωσες κατά τον καλλίτερο τρόπο, ό,τι χρειαζόταν για τη σωτηρία των ανθρώπων.)*, Ιησούς Χριστός, που έλυσε τους άλυτους δεσμούς του θανάτου κι έσπασε του άδη τα κλειδιά και καταπάτησε τα πλήθη των πονηρών πνευμάτων, και πρόσφερε τον Εαυτό Του για χατήρι μας «άμωμον ιερείον» , αψεγάδιαστη θυσία, θυσία άχραντη, και με θεόσοφο δόλωμα αγκίστρωσε τον «αρχέκακον και βύθιον δράκοντα» και τον εδέσμευσε για πάντα, και τον κατέστησε αδύναμο κι ανίσχυρο, να περιμένει το «πυρ το άσβεστον» *(Μάρκ. 9: 45)* και το «σκότος το εξώτερον» *(Ματθ. 25: 30)*. Απευθύνεται στον Υιό που είναι «η μεγαλώνυμος Σοφία του Πατρός», «αΐδιον φως εξ αϊδίου φωτός. Ήλιος δικαιοσύνης» και Τον καθικετεύει: «Επάκουσον ημών δεομένων Σου, και ανάπαυσον τας ψυχάς των δούλων Σου, των προκεκοιμημένων πατέρων και αδελφών ημών και των λοιπών συγγενών κατά σάρκα και πάντων των οικείων της πίστεως, περί ων και την μνήμην ποιούμεθα νυν». Συ που μας αξίωσες να φτάσουμε σ’ αυτή τη μεγάλη ήμερα της Πεντηκοστής, δέξου ακόμα μια ικεσία μας. Όχι για μάς τους ίδιους τούτη τη φορά, μα γι’ αυτούς που έφυγαν πριν από μας. Για τους κεκοιμημένους συγγενείς μας κατά σάρκα και όλους τους «οικείους της πίστεως». Συ που και κατ’ αυτή την «παντέλεια» και «σωτηριώδη» εορτή μάς αξίωσες να δέχεσαι «ιλασμούς ικεσίους» γι’ αυτούς που βρίσκονται στον Άδη, δίνοντάς μας μεγάλες ελπίδες, άκουσε τη φωνή μας που αξιοσυμπάθητα Σου απευθύνουμε: «Ανάπαυσον τας ψυχάς των δούλων Σου των προκεκοιμημένων», εκεί όπου υπάρχει το φως κ’ η δροσιά κ’ ή αναψυχή, εκεί που δεν υπάρχει πόνος, λύπη ή στεναγμός. Ανάπαυσε τα πνεύματά τους με τους δικαίους, γιατί αυτοί που βρίσκονται στον Άδη δεν μπορούν να Σου ζητήσουν συγγνώμη, αλλά μονάχα εμείς που ζούμε Σε ευλογούμε και Σε ικετεύουμε και τις εξιλαστήριες ευχές και ιερουργίες Σου προσφέρουμε για τις ψυχές τους!

Κι επισυνάπτεται σ’ αυτήν και δεύτερη Ευχή υπέρ των τεθνεώτων, απευθυνόμενη σ’ Αυτόν που είναι «της αναστάσεως ημών Αρχηγός και των βεβιωμένων αδέκαστος και φιλάνθρωπος Κριτής και της μισθαποδοσίας Δεσπότης και Κύριος», ικετεύοντάς Τον: «Ανάπαυσον πάντας, τους πατέρας εκάστου και μητέρας και αδελφούς και αδελφάς και τέκνα, και ει τι άλλον ομογενές και ομόφυλον, και πάσας τας προαναπαυσαμένας ψυχάς επ’ ελπίδι αναστάσεως, ζωής αιωνίου, και κατάταξον τα πνεύματα αυτών και τα ονόματα εν βίβλω ζωής», στην αγκαλιά του Αβραάμ, του Ισαάκ και του Ιακώβ, στη Χώρα των Ζώντων, στη Βασιλεία των ουρανών, στον Παράδεισο. Και ανάστησε και τα σώματα όλων μας κατά την αγία

ημέρα της επαγγελίας Σου. Γιατί είναι αλήθεια πως δεν υπάρχει θάνατος για τους δούλους του Θεού. μα φεύγουν απ' το σώμα κι έρχονται σε Σένα, τον Κύριο. Φεύγουν από τα λυπηρά κι έρχονται «επί τα χρηστότερα και θυμηδέστερα», σε Σένα, που είσαι η ανάπαυση και η χαρά!

Ζητά γι' άλλη μια φορά συγχώρηση αμαρτημάτων για όλους, ζώντες και κεκοιμημένους, από τον μόνο Αναμάρτητο: «Άνες, άφες, συγχώρησον τα παραπτώματα ημών, τα εκούσια και τα ακούσια, τα εν γνώσει και εν αγνοία, τα πρόδηλα, τα λανθάνοντα, τα εν πράξει, τα εν διανοία, τα εν λόγω, τα εν πάσαις ημών ταις αναστροφαίς και τοις κινήμασι» και καταλήγει: «Και τοις μεν προλαβούσι ελευθερίαν και άνεσιν δώρησαι. ημάς δε τους περιεστώτας ευλόγησον, τέλος αγαθόν και ειρηνικόν παρεχόμενος ημίν...» *(Δος μας συγνώμη, άφεση και συγχώρηση για τα παραπτώματά μας, τα θελληματικά και αθέλητα, αυτά που διαπράξαμε ξέροντας πως είναι κρίματα κι αυτά κάναμε έχοντας άγνοια, τα φανερά, τα κρυφά, όσα διαπράξαμε με έργα, με τον λογισμόμας κι όσα με λόγια, όσα κάναμε με κάθε συναστροφή και κάθε κίνησή μας ...και στους μεν αποβιώσαντες δώρισε ελευθερία και άνεση κι εμάς που είμαστε εδώ ευλόγησε, χαρίζοντάς μας καλό και ειρηνικό τέλος της ζωής μας.)*

Λέει κάποιος Άγιος πως τίποτε δεν συγκινεί τόσο τον Θεό. όσο η προσευχή υπέρ των κεκοιμημένων. Επειδή «εν τω Άδη ουκ έστι μετάνοια», οι προαπελθόντες δεν έχουν πια τη δυνατότητα να βοηθήσουν τον εαυτό τους. Έτσι, μοναδική φωνή γι' αυτούς είναι η φωνή μας! Μοναδική ικεσία τους ηδική μας ικεσία! Μοναδική προσευχή τους η προσευχή μας! Ως εκ τούτου, η τρίτη τούτη Ευχή της Γονυκλισίας έχει ξεχωριστή βαρύτητα και σημασία! Είναι προσευχή αγάπης και ελεημοσύνης και φιλαδελφίας και ευγνωμοσύνης, για πρόσωπα που βρίσκονται πια στα χέρια του Θεού!

«Έτι και έτι, κλίναντες τα γόνατα…»

Τί να προσθέσει κανείς στην τριπλή αυτή γονυκλινή ευχή της Εκκλησίας; Τί επί πλέον να ζητήσει από τον Θεό; Μονάχα έναν ύμνο εκκλησιαστικό που είναι ιερή υπόσχεση επ' ευκαιρία της Πεντηκοστής, ύμνο του Εσπερινού της παραμονής, προκρίνω ως επίλογο και επιστέγασμα των ταπεινών τούτων γραμμών:

«Εν ταις αυλαίς Σου υμνήσω Σε τον Σωτήρα του κόσμου, και κλίνας γόνυ προσκυνήσω Σου την αήττητον δύναμιν. εν εσπέρα και πρωί και μεσημβρία, και εν παντί καιρώ ευλογήσω Σε, Κύριε»! (Στις εκκλησίες, Σου μέσα θα Σε υμνήσω, τον Σωτήρα του κόσμου, και θα γονατίσω να προσκυνήσω την αήττητη δύναμή Σου, και βράδυ και πρωί και μεσημέρι, και κάθε ώρα και στιγμή θα Σ' ευλογήσω, Κύριε.)

πηγή: Ιωσήφ Μητροπ. Προικοννήσου, «Οσμή ζωής», εκδ. Άθως, σ. 98-108